

PODNIKATEĽSKÁ ETIKA V STREDNEJ A VÝCHODNEJ EURÓPE

Pod týmto názvom sa v dňoch 3.-5. marca 1999 konalo Štvrté chemnitzké fórum (IV. Chemnitzer Forum), ktorého hlavným usporiadateľom bola Technická univerzita v Chemnitzi (Nemecko). V dejinách európskej podnikateľskej (či hospodárskej) etiky ide o prvé vedecké stretnutie venované problematike rozvoja interdisciplinárnej vedy - podnikateľskej etiky v regióne strednej a východnej Európy.

Zúčastnili sa na ňom okrem veľkého počtu akademických pracovníkov zaoberajúcich sa problémami podnikateľskej etiky v krajinách strednej a východnej Európy aj poprední svetoví odborníci z oblasti podnikateľskej (hospodárskej) etiky, napr. holandský profesor **Henk van Luijk**, známy nemecký bádateľ profesor **Horst Steinmann**, bostonská profesorka **Sheila Pufferová** a iní.

Obsahovo bola konferencia rozdelená do troch základných tematických celkov: **Podnikateľská etika v procese transformácie** (diskusné skupiny: *Ekonomické aspekty podnikateľskej etiky, Filozofické a historické aspekty podnikateľskej etiky, Všeobecné aspekty podnikateľskej etiky: kultúra a správanie*); **Národné a kultúrne perspektívy podnikateľskej etiky** (diskusné skupiny: *Politické aspekty podnikateľskej etiky, Špeciálne problémy podnikateľskej etiky: odvetvové oblasti a funkčné oblasti, Etické hodnoty podnikateľov, Etické problémy v kooperácii Východ - Západ*) a **Podnikateľská etika v praxi: prístupy, stratégie a mechanizmy podnikateľskej etiky v strednej a východnej Európe** (diskusné skupiny: *Etické hodnoty manažérov, Etické aspekty industriálnych vzťahov, Hospodárska a podnikateľská etika ako predmet vzdelávania a personálneho rozvoja*).

K najvýznamnejším vystúpeniam na konferencii patrilo vystúpenie **Henka van Luijka**, priekopníka rozvoja podnikateľskej etiky v Európe. Podľa tohto autora sa európska podnikateľská etika rozvíja v Európe rýchlym tempom, v praktickej sfére je toto tempo o poznanie pomalšie. (Podobne sa rozvíja aj podnikateľská etika v strednej a východnej Európe). V poslednom čase však v celoeurópskom priestore akoby nastával obrat k lepšiemu: podnikatelia sa stávajú vnímavejšími, akademickí funkcionári začínajú prejavovať väčší záujem o podnikateľskú etiku a etici v oblasti podnikateľskej etiky sú triezvejší a reálnejší. To je sľubný začiatok pre riešenie eticko-ekonomických problémov v Európe.

Zaujímavé je van Luijkovo definovanie troch dominantných eticko-ekonomických výziev na poli podnikateľskej etiky. Ide o **individuálnu morálnu kompetenciu, podnikovú kultúru a sociálnu zodpovednosť podnikov (resp. korporatívne občianstvo)**.

Pozornosť si zaslúžia aj jeho úvahy o transformácii ekonomík v postkomunistických krajinách, predovšetkým v Rusku, z pohľadu podnikateľskej etiky. Podobne ako niektorí iní odborníci (napr. Radaev, Logachev, Scherbakov) považuje **nezáväznosť, nezodpovednosť (non-liability)** za najcharakteristickejšiu črtu podnikateľského správania v transformujúcej sa ekonomike. Namiesto číreho moralizovania sa van Luijk zamyslel nad objektívnymi príčinami takéhoto podnikateľského správania. Hlavné dôvody nachádza vo vysokom stupni neurčitosti ekonomických vzťahov v transformujúcej sa ekonomike, ako aj v nedostatku informácií o podmienkach činnosti a v slabej

predvídateľnosti jej výsledkov. Veľkú úlohu pripisuje východiskovému stavu socialistickej ekonomiky s jej administratívno-príkazovým systémom regulácie.

V súvislosti s vývojom podnikateľskej etiky v Rusku boli pozoruhodné zistenia, ktoré vyplynuli z vystúpení ruských zástupcov a ktoré sú významné z hľadiska etickej teórie: v spoločnosti sa momentálne považuje za morálne v oblasti podnikania všetko to, čo je akceptovateľné, a po druhé, strata hodnôt v oblasti morálky sa prejavuje aj tým, že spoločnosť nevie určiť, čo je etické a čo nie je etické, čo je biele a čo čierne. Praktické dôsledky takéhoto prístupu sú pre každodenný život tragické: ak sa nevie, čo je správne a čo nesprávne, všetko je dovolené, etické princípy sú vágne, morálne normy nefunkčné.

Slovensko zastupovali na tomto dôležitom podujatí dvaja zástupcovia: **Anna Remišová** (Ekonomická univerzita v Bratislave) vystúpila s referátom *Podnikateľská etika a proces transformácie na Slovensku* a **Martin Lačný** (doktorand Katedry kulturológie FF UK) s referátom *Podniková verejná zodpovednosť - výzva pre Slovensko*. Referát s názvom *Detická reklama - jej etický aspekt na Slovensku* poslala aj **Eva Hanuláková** (Ekonomická univerzita v Bratislave).

Chemnitzké fórum venované podnikateľskej etike poskytlo príležitosť porovnať rozvoj a úroveň podnikateľskej etiky na Slovensku s inými krajinami. Je potešiteľné, že "naša" podnikateľská etika ako akademická disciplína a interdisciplinárna veda drží krok s rozvojom podnikateľskej etiky v Poľsku, Čechách a Maďarsku, dostáva sa jej všeobecného uznania od európskych odborníkov v tejto oblasti. Na konferencii vzbudila osobitný záujem diskusia o podobnosti a odlišnostiach rozvoja podnikateľskej etiky na Slovensku a v Čechách v súvislosti s rozdelením Československa. Je známe, že medzi českou a slovenskou vedeckou komunitou existuje úzka a plodná spolupráca. S určitým zjednodušením možno konštatovať, že rozdiel je nielen v tom, že Česká republika začínala rozvíjať podnikateľskú etiku s neporovnateľne lepším materiálnym a personálnym zázemím, ale aj s lepšími teoretickými východiskami tejto vedy. Česká podnikateľská etika vychádza predovšetkým z amerických prameňov, pomerne málo sa orientuje na európskych bádateľov, na slovenskej podnikateľskej etike sa výraznejšie prejavil vplyv významných európskych škôl, predovšetkým školy Petra Ulricha (najmä jeho chápanie integratívnej podnikateľskej etiky ako ako ekonómie slúžiacej životu).

Konferencia mala intenzívny pracovný charakter, priniesla celý rad nových poznatkov o vývoji, problémoch a výsledkoch podnikateľskej etiky v krajinách, ktoré prechádzajú zložitými ekonomickými, politickými, kultúrnymi a morálnymi zmenami. Pracovná, vecná a odborná diskusia, ktorá sprevádzala celé rokovanie, aj keď často neposkytla jednoznačné odpovede na jednoznačné otázky o integrácii etiky a ekonomiky na všetkých úrovniach ekonomiky v postkomunistických krajinách, priniesla množstvo podnetov a impulzov pre ďalší výskum a potvrdila, že rozvoj podnikateľskej etiky v stredoeurópskom a východoeurópskom regióne aj napriek mnohým teoretickým, personálnym a materiálnym problémom (i rozdielom v jednotlivých krajinách) nabral správny smer.

Anna Remišová

Doc. PhDr. Anna Remišová, CSc.
Katedra humanitných a sociálnych vied EU
Dolnozemska 1
852 35 Bratislava
SR